

PROGRAMMA

1995 - 2011

SREBRENICA

NATIONALE HERDENKING

HET PLEIN-DEN HAAG

MAANDAG 11 JULI 15:00 - 16:30 uur

Sprekers: Liesbeth Zegveld, advocate
Fahrudin Alić, overlevende van de genocide van Srebrenica

Nooit vergeten - Nikad ne zaboraviti

www.srebrenica-herdenking.nl

Het programma

- 14:50 Inleidende muziek
- 15:00 Opening herdenking
Door: Bram Bregman (Politiek Comité Stari Most) en Mirza Bajagić (Mladi BiH)
- 15:05 Beginselverklaring Organisatiecomité Nationale Srebrenicaherdenking 2011
Door: Lize den Oudsten (Politiek Comité Stari Most)
- 15:10 Toespraak
Door: Fahrudin Alić, overlevende van Srebrenica, Voorzitter Vereniging Overlevenden van de Genocide van Srebrenica, "Srebrenica 1995"
- 15:20 Eerste stille rondgang en het lezen van de namen van slachtoffers
Alle bezoekers van de herdenking mogen zich aansluiten
- 15:40 Toespraak
Door: Liesbeth Zegveld, advocate
- 15:50 Muziek
"Srebrenica Inferno"
- 15:55 Gebed
Door: Imam, Amir Močić
- 16:00 Twee minuten stilte, ingeleid door trompettist
- 16:02 "Last Post"
Door: Martin Zeilmans
- 16:05 Muziek
- 16:10 Tweede stille rondgang en het lezen van de namen van slachtoffers
Alle bezoekers van de herdenking mogen zich aansluiten
- 16:30 Terwijl de muziek "Šehidima" speelt, worden de ballonnen* op aanwijzing van de organisatoren, losgelaten

** Elke ballon staat symbool voor één van de 613 slachtoffers die vandaag worden begraven. Aan elke ballon hangt een naamkaartje met de naam van een slachtoffer.*

Program

- 14:50 Uvodna muzika
- 15:00 Otvaranje komemoracije
Prezentatori: Bram Bregman (Političkom Komitetu Stari Most) i Mirza Bajagić (Mladi BiH)
- 15:05 Polazni principi centralne komemoracije žrtvama genocida u Srebrenici, 2011. godine
Govori: Lize den Oudsten (Političkom Komitetu Stari Most)
- 15:10 Govor
*Fahrudin Alić, Jedan od preživjelih Srebreničkog genocida,
Predsjednik "Udruženja preživjelih Srebreničkog genocida " – "Srebrenica 1995"*
- 15:20 Prvi mirni hod i čitanje imena žrtava
Svi prisutni mogu se priključiti
- 15:40 Govor
Liesbeth Zegveld, advokat
- 15:50 Muzika
"Srebrenica Inferno"
- 15:55 Molitva
Imam, Amir Močić
- 16:00 Dvije minute šutnje, oglašene trubom
- 16:02 "Last Post"
Martin Zeilmans
- 16:05 Muzika
- 16:10 Drugi mirni hod i čitanje imena žrtava
Svi prisutni mogu se priključiti
- 16:30 Dok muzika svira "Šehidima", baloni* se puštaju po uputama od strane organizatora

* Svaki balon simboliše jedan of 613 žrtava koji danas bivaju sahranjeni. Na svakom balonu visi kartica sa imenom žrtve.

Opening

Wij heten u allen van harte welkom bij de nationale Srebrenica-herdenking 2011, hier vandaag in Den Haag, namens de initiatiefnemers: Politiek Comité Stari Most, Platform Bosnië-Herzegovina, jongerenorganisatie Mladi BiH, de Islamitische Vereniging van Bosniaks in Nederland, IKV Pax Christi en dit jaar voor het eerst: de Vereniging van overlevenden van de Genocide van Srebrenica. Mijn naam is Bram Bregman, mijn medepresentator hier is Mirza Bajagilović.

Wij zijn hier bijeen om de belegering en de val van Srebrenica met alle traumatische gevolgen van dien, nu 16 jaar geleden, te herdenken. Vele duizenden mensen hebben bescherming gezocht bij Dutchbat. Helaas hebben zijn de nodige hulp en bescherming niet gekregen en hebben de Servische extremisten - met voorbedachten rade - 8373 mensen vermoord. Vandaag worden in Potočari 613 van deze mensen, slachtoffers van de genocide, begraven. Onze gedachten en gevoelens zijn bij hen.

Nederland is op een bijzondere manier verbonden met Potočari. Ons Nederlandse VN-bataljon was immers aanwezig om Srebrenica te beschermen, maar wist dit afschuwelijke drama niet te voorkomen. Kort geleden werd Ratko Mladić eindelijk gearresteerd en naar het Joegoslavië-tribunaal overgebracht. We hebben er gemengde gevoelens over, maar het betekent in ieder geval een stuk gerechtigheid.

We starten zo meteen met het voorlezen van de beginselverklaring van deze herdenking; Lize den Oudsten zal dat doen. Wij zullen vandaag tweemaal een stille rondgang maken, waarbij we de namen voorlezen van de mensen die vandaag in Potočari worden begraven. We nodigen u van harte uit om aan het lezen van hun namen mee te doen. Bij de rondgang kunt u een bord dragen met de naamplaats waar de slachtoffers vandaan kwamen.

Vandaag zijn er twee sprekers: mr. Fahrudin Alić – overlevende van Srebrenica namens de nieuwe Vereniging van overlevenden van de Genocide van Srebrenica en mw. Liesbeth Zegveld – zij is advocate van een aantal overlevenden in hun rechtszaken tegen de staat der Nederlanden.

Ik wens ons in verbondenheid met Potočari en alle andere plekken ter wereld waar vandaag deze gruwelijke gebeurtenis wordt herdacht een waardige herdenking toe.

Uvodni dio

Želimo vam dobrodošlicu na centralnu komemoraciju za žrtve genocida u Srebrenici, danas, ovdje u Hagu. Organizatori ovog skupa su Politiek Comité Stari Most, BiH Platforma, omladinska organizacija Mladi BiH, islamska zajednica Bošnjaka u Nizozemskoj, IKV PAX Christi i, po prvi put ove godine, udruženje preživjelih Srebreničkog genocida. Moje ime je Mirza Bajagilović, a moj kolega ovdje je Bram Bregman.

Okupili smo se danas na ovom mjestu da bismo obilježili opsadu i pad Srebrenice sa svim tragičnim posljedicama, koji se desio prije 16 godina. Hiljade bespomoćnih zatražili su zaštitu nizozemskog Dutchbat bataljona. Nažalost, neophodna pomoć i zaštita im nisu ukazani, te su srpski ekstremisti poubijali 8373 osobe. Danas se u Potočarima kopaju posmrtni ostaci 613 osoba, žrtava genocida. Naše misli i osjećanja su sa njima.

Nizozemska je povezana sa Potočarima na poseban način. Nizozemski UN-bataljon je tada bio prisutan kako bi zaštitio Srebrenicu, ali nije znao spriječiti ovu užasnu dramu. Nedavno je končno uhapšen Ratko Mladić i izručen tribunalu. Imamo pomješane osjećaje o ovome, ali smatramo to prvim korakom na putu dostizanja pravde za porodice žrtava genocida.

Današnji program ćemo početi čitanjem polaznih principa ove centralne komemoracije, koje će pročitati gospođa Lize den Oudsten. Imat ćemo također dvije mirne šetnje, tokom kojih ćemo čitati imena žrtava kojima je danas dženaza u Potočarima. Pozivamo vas da nam se pridružite pri čitanju njihovih imena, a tokom mirne šetnje možete također nositi table sa imenima mjesta odakle ovi ljudi dolaze.

Danas ćemo imati i dva govornika. Sa nama je gospodin Fahrudin Alić – koji je preživio genocid u Srebrenici, i gospođa Liesbeth Zegveld – koja vodi sudski proces pokrenut od strane preživjelih Srebrenice protiv države Nizozemske.

Uz povezanost sa Potočarima, i svim drugim mjestima širom svijeta gdje se danas obilježava ovaj tragičan događaj, želim da ova komemoracija protekne dostojanstveno.

Beginselverklaring van de centrale herdenking van de slachtoffers van de genocide in Srebrenica, 2011

Waarheid, gerechtigheid, berechting en bestraffing van de schuldigen!

Hier staan wij, Bosnische Nederlanders en Nederlanders, samen tussen het Parlement en het Ministerie van Defensie. Wij gedenken dat 16 jaar geleden, op 11 juli 1995, in het hart van Europa, opnieuw een genocide plaatsvond. In de enclave Srebrenica, door de Verenigde Naties uitgeroepen tot Safe Area, werden meer dan 8.000 mensen vermoord terwijl de opdracht van de VN aan de Nederlandse militairen was om de bevolking van de enclave te beschermen! Maar de leiding van Dutchbat faalde, de Nederlandse regering faalde, de VN faalden.

Sindsdien klinkt de roep van de nabestaanden, en wij stellen hier deze vraag met hen: Waarom en hoe kon deze gruwelijke slachting plaatsvinden? Het NIOD-rapport zette vele feiten op een rij, maar beantwoordde niet deze vraag. De Parlementaire Enquêtecommissie Srebrenica vroeg niet dóór en weigerde de nabestaanden en degenen die ontkomen waren te horen. Al die jaren bleef Nederland zijn handen in onschuld wassen.

Vorige week heeft het gerechtshof in Den Haag, zestien jaar na de val van de enclave, uiteindelijk vastgesteld wat wij al wisten. De Nederlandse regering ging zich in juli 1995 direct bemoeien met wat Dutchbat wel en niet moest doen. Op belangrijke punten ging dat in tegen de opdracht vanuit de VN-lijn om de mensen te beschermen. De staat der Nederlanden is nu aansprakelijk gesteld voor onrechtmatig handelen. Dit is een begin van erkenning van de gruwelen die plaatsvonden onder de ogen van Dutchbat.

Jarenlang hebben we aangedrongen op het arresteren van de oorlogsmisdadiger Mladić. Dat dit nu een feit is betekent een belangrijke stap naar gerechtigheid; oorlogsmisdadigers moeten berecht en bestraft worden. Als Nederland zijn verantwoordelijkheid serieus neemt, moeten Regering en Parlement:

- gehoor geven aan de oproep van het Europees Parlement om in alle lidstaten van de EU jaarlijks op 11 juli een Srebrenica-herdenking te organiseren.
- de overlevenden en nabestaanden erkenning geven voor hun verhaal, voor hun levenslange leed. Daar passen oprechte excuses bij.
- in de lijn van de recente uitspraak van het gerechtshof hun eigen falen erkennen en zorg dragen voor genoegdoening aan de slachtoffers.

Plegers van genocide willen een heel volk laten verdwijnen. In hun haatideologie ontmenselijken zij hun vermeende tegenstanders; hun identiteit en daarmee hun bestaansrecht worden ontkend. Maar tegenover 'ontmenselijkheid' en 'verdwijnen' staan 'menschelijkheid', 'erkennen' én 'herdenken'. En daarom staan wij vandaag hier, als alle jaren.

Voor velen is Srebrenica geschiedenis. Steeds meer wordt van de overlevenden en slachtoffers gevraagd te vergeten en te vergeven. Maar hoe kan dat? Srebrenica is geen geschiedenis! Vandaag nemen tienduizenden afscheid van de 613 slachtoffers van de genocide die vandaag in Srebrenica, op de begraafplaats in Potočari, worden begraven. We noemen hier, vandaag, hun namen, één voor één – opdat wij hen niet vergeten.

De stem van de doden, de stem van de overlevenden die roepen om waarheid, gerechtigheid, berechting en bestraffing van de schuldigen, is ook ónze stem: nooit meer Srebrenica, nergens ter wereld!

Polazni principi centralne komemoracije žrtvama genocida u Srebrenici, 2011. godine

Istina, pravda, suđenje i kažnjavanje krivih!

Ovdje stojimo mi, Holanđani i Holanđani bosanskih korijena, zajedno na ovom mjestu između Parlamenta i Ministarstva odbrane. Prisjećamo se da je prije šesnaest godina, 11. jula 1995. godine u srcu Evrope, ponovo počinjen genocid. U enklavi Srebrenica, koju su Ujedinjene Nacije proglasile sigurnim područjem, preko 8.000 ljudi je ubijeno, iako je od strane Ujedinjenih nacija Holandskom bataljonu bilo naređeno da ljude u enklavi zaštite. Ali vođe Dutchbata nisu uspjele, Holandska vlada nije uspjela, Ujedinjene nacije nisu uspjele.

Od tada se čuje glas preživjelih, i mi sa njima danas postavljamo sljedeće pitanje: zašto i kako je se mogao dogoditi ovaj užasni pokoj? Raport of NIOD je utvrdio mnogo činjenica, ali nije odgovorio na ovo pitanje. Parlamentarna Enquete komisija za Srebrenicu nije postavljala naknadna pitanja i odbila je da čuje glas preživjelih. Sve te godine Holandija je prala ruke u nevinosti.

Prošle sedmice je sud u Den Hagu, šesnaest godina nakon pada enklave, konačko potvrdio ono što smo mi već znali. Holandska vlada je se u julu 1995 aktivno umješala u to šta Dutchbat treba i ne treba raditi. Po mnogim tačkama je to bilo suprotno zadacima Ujedinjenih nacija da se ljudi zaštite. Holandska vlada je sada osuđena za nepravilno postupnje. Ovo je početak priznanja užasnosti koje su se desile ispred očiju Dutchbata.

Godinama smo inicirali da se ratni zločinac Mladić uhapsi. Njegovo hapšenje je bitan korak ka pravdi; ratnim zločincima mora biti suđeno i moraju biti kažnjeni. Kada bi Holandija svoju odgovornost ozbiljno shvatila, vlada i parlament bi morali učiniti sljedeće:

- Odzvati se na poziv Evropskog parlamenta da se u svim državama članicama Evropske unije svake godine 11. jula održava komemoracija žrtvama genocida u Srebrenici.
- Preživjelima i porodicama žrtava genocida dati priznanje za njihovu sudbinu, za njihovu doživotnu patnju. Uz to idu iskrena izvinjenja.
- U liniji izjave suda priznati sopstveni neuspjeh i na taj način odati poštovanje žrtvama.

Zločinci koji čine genocid žele da cijeli narod nestane. U njihovoj ideologiji mržnje oduzimaju ljudskost njihovim navodnim neprijateljima: njihove identitete i time njihovo pravo na život. Nasuprot neljudskosti i zaborava stoji ljudskost, priznanje i komemoracija. I zato smo okupljeni danas ovdje kao i svih prethodnih godina.

Za mnoge je Srebrenica historija. Sve češće se traži od preživjelih i porodica žrtava da zaborave i da oprostite. Ali kako je to moguće? Srebrenica nije historija! Danas se desetina hiljada ljudi oprašta od 613 žrtava genocida, koji će danas biti sahranjeni na mezarju Potočari. Mi danas izgovaramo njihova imena, jedno po jedno, kako ne bi bili zaboravljeni.

Glas žrtava, glas preživjelih koji traže istinu, pravdu, suđenje i kažnjavanje zločinaca, je i naš glas: Nikada više Srebrenica, nigdje na svijetu.

Toespraak: Fahrudin Alić

*Overlevende van Srebrenica,
Voorzitter van de "Vereniging Overlevenden van de Genocide van Srebrenica" – "Srebrenica 1995"*

Geachte aanwezigen, geachte vrienden van de Republiek Bosnië-Herzegovina en van het Bosnische volk! Eerst zou ik u, namens de organisatoren van deze bijeenkomst, van harte welkom willen heten en tevens willen bedanken dat u naar Den Haag bent gekomen om op een respectvolle wijze de "zestiende" herdenking van de genocide in Srebrenica bij te wonen. Ik spreek u vandaag toe, maar vandaag, op deze 11 juli, zouden we vooral moeten zwijgen, in ons geweten moeten duiken en onze gedachten moeten richten op alle slachtoffers van genocide en in het bijzonder naar diegenen die vandaag begraven worden in het Herdenkingscentrum in Potočari.

Onze taak vandaag zou niet alleen mogen zijn om de slachtoffers van de genocide te herdenken want wij zijn er allemaal van bewust dat zoiets nooit vergeten mag worden. Het accepteren van de uitkomsten van de genocide, dat is wat het Dayton vredesakkoord doet, staat gelijk aan een nieuwe genocide! Nog steeds zijn er mensen die de genocide van Srebrenica ontkennen. Tegen hen willen wij zeggen: het ontkennen van de genocide van Srebrenica is een misdrijf, een nieuwe misdaad tegen ons, de overlevenden van de genocide.

Wij zijn geen corrupte Bosnische politici. Wij zijn mensen die een genocide hebben overleefd en graag willen wij vandaag alle vaderlandslievende mensen oproepen en tegen hen zeggen dat wij vastbesloten zijn in onze zoektocht naar gerechtigheid: de implementatie van het vonnis van het Internationaal Gerechtshof in Den Haag. Wij weten heel goed wat gerechtigheid is. Onze gerechtigheid heet: de "Republiek Bosnië-Herzegovina". Een democratische rechtsstaat van én voor al haar burgers en haar drie constitutionele volkeren. Een rechtsstaat die geen plaats biedt aan oorlogsmisdadigers. Het huidige Bosnië-Herzegovina, gevormd en vastgelegd in het Dayton vredesakkoord, bestaand uit twee zogenaamde entiteiten – waarvan er één gevormd is ("Republika Srpska") dankzij de meest brutale misdaad die na de Tweede Wereldoorlog in Europa heeft plaatsgevonden – is een verschrikkelijke creatie die velen van ons uit ons thuisland heeft verdreven en daarmee heeft afgemaakt wat Servische fascistten niet is gelukt.

Wij zullen onze rechten niet opgeven omdat wij de hele wereld willen laten zien dat wij, Bogumili, Bosniërs, Bosniaks, een oud en intelligent Europees volk zijn dat zelf kan nadenken en zijn waardigheid kan verdedigen. Ik vraag uw steun voor de "Vereniging Overlevenden van de Genocide van Srebrenica" – "Srebrenica 1995", om in samenwerking met andere vaderlandslievende verenigingen een open brief te sturen naar de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties en de regeringen van de Permanente leden van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties met daarin het verzoek om een onvoorwaardelijke implementatie van het vonnis van het Internationaal Gerechtshof waarin de genocide in Srebrenica is bewezen en bekrachtigd! Een misdaad die gekwalificeerd wordt als "genocide" geldt als één van de zwaarste misdrijven binnen het internationaal recht.

Nooit zullen wij accepteren dat het Herdenkingscentrum in Potočari als fundament wordt gebruikt voor de opbouw van de zogenaamde "Republika Srpska". Onze waardigheid moeten we verdedigen met alle juridische middelen. De huidige vrede in Bosnië-Herzegovina is onrechtvaardig en derhalve kunnen wij ons daar niet in vinden. Wij willen vrijheid en waardigheid voor de genocide slachtoffers waarborgen. Met Gods hulp zullen wij daarin slagen.

Govor: Fahrudin Alić

*Jedan od preživjelih Srebreničkog genocida,
Predsjednik "Udruženja preživjelih Srebreničkog genocida" – "Srebrenica 1995"*

Poštovani građani, prijatelji republike BiH i bosanskog naroda, prije svega želim da Vas iskreno pozdravim u ime organizatora današnjeg skupa i da Vam zahvalim što ste dosli u Den Haag da se okupimo i dostojanstveno obilježimo 16. godišnjicu genocida u Srebrenici. Ovaj dan nije za bilo kakve govore, danas 11. jula treba ćutjeti, preispitati svoju savjest i misli usmjeriti na sve žrtve genocida a posebno na one koje će danas biti pokopane u Memorijalnom centru u Potočarima.

Današnji zadatak nas okupljenih nebi trebao da bude samo tužno sjećanje na žrtve genocida, jer smo svjesni da se takvo nešto ne smije zaboraviti. Prihvatiti rezultate genocida, što je urađeno takozvanim Dejtonskim ustavom u Dejtonskoj izdaji naše domovine, ravno je novom genocidu. Još uvijek neki negiraju da se u Srebrenici dogodio genocid. Ovom prilikom takvim poručujem, "Gospodo, negiranje genocida u Srebrenici je krivično djelo, novi zločin prema nama, preživjelima koji smo mrtviji od svih naših mrtvih."

Mi nismo korumpirani bosansko-hercegovački političari, mi smo preživjele žrtve genocida i naš osnovni zadatak na ovom skupu je da pozovemo sve domoljube i da kažemo da smo mi čvrsto odlučili da tražimo pravdu, a to je implementacija presude internacionalnog suda pravde u Den Hagu. Mi pravdu dobro znamo, naša pravda se zove Republika Bosna i Hercegovina, demokratska država njenih građana i njena tri konstitutivna naroda, pravna država koja neće biti el-dorado za ratne zločince. Ovakva, dejtonska Bosna i Hercegovina, sačinjena od takozvana dva entiteta od kojih je jedan nastao na najbrutalnijem zločinu nakon drugog svjetskog rata koji se zove zločin genocida, je podijeljena dejtonska genocidna tvorevina koja je nas mnoge protjerala od naše domovine Republike BiH i učinila ono što nisu uspjeli ni srpski fašisti.

Mi od svog prava nećemo odustati, jer hoćemo da pokažemo cijelom svijetu da smo mi Bogumili, Bosanci, Bošnjaci, jedan stari prosvijećeni evropski narod koji zna misliti svojom glavom i koji zna braniti ljudsko dostojanstvo. Od vas prisutnih tražim podršku da udruženje preživjelih žrtava genocida Srebrenica 95, zajedno sa ostalim patriotski opredijeljenim asocijacijama koje stoje na braniku opstojnosti Republike BiH uputimo otvoreno pismo Savjetu bezbjednosti UN-a, skupštini UN-a, vladama stalnih članica savjeta bezbjednosti kojim tražimo bezuvjetnu implementaciju presude internacionalnog suda pravde kojom je dokazan i potvrđen zločin genocida. Zločin okarakterisan kao zločin genocida je najveća, najsnaznija i najbrutalnija pravna kvalifikacija u internacionalnim pravnim normama. Mi nikad nećemo pristati da memorijalni centar žrtvama genocida u Potočarima bude kamen temeljac genocidnoj tzv. Republici Srpskoj po cijenu da svoje dostojanstvo moramo braniti svim pravno dozvoljenim sredstvima. Mir kakav danas imamo u Bosni i Hercegovini je nepravedan mir i mi nismo za takav mir, nas zanima sloboda i dostojanstvo žrtava genocida koje ćemo uz božiju pomoć odbraniti.

Sve vas srdačno selamim, pozdravljam i pozivam u bespoštednu borbu do ostvarenja naseg konačnog cilja koji se zove slobodna i demokratska republika Bosna i Hercegovina.

Toespraak: Liesbeth Zegveld

Advocate

Het Hof heeft gesproken. Dutchbat had op 13 juli 1995 de familie Nuhanovic en Rizo Mustafic niet van de compound van de Verenigde Naties af mogen sturen. Door dat wel te doen, heeft Dutchbat deze slachtoffers de dood ingestuurd. Vandaag is Rizo Mustafic begraven in Srebrenica.

Ibro Nuhanovic mocht op het allerlaatste moment van Dutchbat blijven. Maar zijn jongste zoon moest weg. De vader is toen met zijn jongste zoon meegegaan. Eigen keuze, meent de Staat. Nee, zegt het Hof: "Het hof acht het in de gegeven omstandigheden immers begrijpelijk en voorzienbaar dat Ibro ervoor zou kiezen mee te gaan met zijn minderjarige zoon." Ook de dood van Ibro Nuhanovic komt dus voor rekening van de Staat.

Het Hof stelt vast dat Dutchbat aan het eind van de middag van 13 juli 1995 had moeten weten dat, althans waar het de weerbare mannen betrof, van een evacuatie geen sprake was, omdat zij werden weggevoerd om te worden vermoord of ernstig mishandeld.

Erkenning van de feiten is het begin van gerechtigheid. Stel in ieder geval vast wat er gebeurd is, heeft Hasan Nuhanovic steeds tegen de Nederlandse rechter gezegd. Het vonnis in eerste aanleg tegen de Nederlandse Staat noemde niet eens zijn naam en ook Dutchbat niet. Het ging vooral over de Bosnische Serviërs en de Verenigde Naties.

Om naleving van het recht te verzekeren, zijn de feiten doorslaggevend. Geen aansprakelijkheid zonder de feiten. Geen strafrechtelijk onderzoek zonder de feiten. Geen sancties zonder de feiten. Hoe kan ooit naleving van het recht worden verzekerd, als je niet weet, of niet wil weten, wat er op 13 juli in Srebrenica precies is gebeurd? De feiten staan nu vast. Daar kan niemand meer aan komen.

En die feiten kunnen ook andere slachtoffers van Srebrenica helpen. Wellicht niet de nabestaanden van alle vermoordde mannen. Maar waarschijnlijk wel de nabestaanden van die mannen die net als Nuhanovic en Mustafic naar de VN basis zijn gevlucht op 11 juli 1995. Het Hof heeft vastgesteld dat Dutchbat op de avond van 12 juli en de ochtend van 13 juli al volop signalen kreeg van ernstige misdrijven die de Bosnische Serviërs tegen de moslimmannen begingen. Met die wetenschap hadden ze de vluchtelingen niet weg mogen sturen. Dat geldt voor alle vluchtelingen die op 13 juli van de compound zijn afgezet.

Eventuele cassatie bij de Hoge Raad verandert niks aan de feiten die het Hof heeft vastgesteld. De Hoge Raad gaat namelijk niet over de feiten, maar over het recht. Alleen juridische vragen kunnen aan de Hoge Raad worden voorgelegd. En dat roept de vraag op wat cassatie bij de Hoge Raad de Staat nog kan opleveren.

Als de Staat in cassatie gaat, dan zal zij ook bij de Hoge Raad weer willen betogen dat de Verenigde Naties en niet Nederland aansprakelijk is. Dat is altijd de kern geweest van het verweer van de Staat: het was een VN-missie, dus de slachtoffers zijn bij ons aan het verkeerde adres. Zij moeten in New York zijn. Dat betekent ook dat volgens de Staat de feiten er helemaal niet toe doen. Wat de Nederlandse militairen nu precies gedaan hebben, is irrelevant, want het was een VN-missie.

Bedoelt de Staat dat tijdens een VN-missie alles is toegestaan? Het zijn en blijven toch onze militairen? VN-missie of niet. De juridische vlag verandert niets aan de beoordeling van hun gedrag. De redenering dat wanneer het een VN missie betreft, het gedrag van onze militairen er niet meer toe doet, is verkeerd en gevaarlijk voor toekomstige missies waar we aan deelnemen.

Want laten we het eens hebben over toekomstige vredesmissies. In de media is de afgelopen week veelvuldig gerept over de gevolgen van de uitspraak van het Hof voor toekomstige vredesmissies. Nederland, maar ook andere landen zouden niet meer willen bijdragen aan die missies als ze zelf aansprakelijk kunnen worden gesteld voor fouten, zo wordt gesuggereerd. Ook de

landsadvocaat heeft in de rechtszaal herhaaldelijk gesteld, dat als de Staat de verantwoordelijkheid zou krijgen voor Srebrenica, dit gevolgen kan hebben voor deelname van ons land aan toekomstige vredesmissies.

Maar dit is een kromme redenering. Het impliceert dat de beslissing om al dan niet deel te nemen aan vredesmissies mede is gebaseerd op de aanname dat eventuele fouten afgeschoven kunnen worden. Wel meedoen, maar geen verantwoordelijkheid nemen. Kennelijk vindt de regering het risico dat er iets misgaat te groot. Maar moeten we dan überhaupt wel mee willen doen? Moet niet het uitgangspunt zijn dat we in beginsel bereid zijn te staan voor het gedrag van onze militairen, ongeacht de juridische paraplu waaronder ze vallen?

Dat er allerlei ándere redenen kunnen zijn om wel of niet aan een VN-missie deel te nemen, is zeker waar. Bijvoorbeeld of de militairen met een uitvoerbaar mandaat op pad worden gestuurd. En daar moet goed naar gekeken worden. Bij twijfel moeten wij niet meedoen aan een VN-vredesmissie. Maar het afschuiven van aansprakelijkheid in het onverhoopte geval dat het dan toch mis gaat, mag bij de beslissing om mee te doen aan een vredesmissie geen rol spelen.

De Staat zal de vraag of hij aansprakelijk is voor het handelen van zijn militairen in Srebrenica op 13 juli 1995 waarschijnlijk aan de Hoge Raad willen voorleggen. Maar eigenlijk is dat een vraag die de slachtoffers niet zou mogen raken. Het is een vraag die ambtenaren in Den Haag en New York samen moeten oplossen. Dat de slachtoffers onrecht is aangedaan en schade hebben geleden, heeft het Hof nu definitief vastgesteld. Of die schade is toegebracht door blauwe of groene helmen zou er voor de slachtoffers niet meer toe mogen doen. Zij hebben recht op compensatie.

Financiële compensatie is een vorm van rechtsherstel. Feit is dat bij schendingen van het oorlogsrecht restitutie vaak niet mogelijk is. De doden kunnen niet tot leven worden gewekt. Maar het behoeft geen betoog dat geld voor de slachtoffers van Srebrenica niet een volledig bevredigende vorm van rechtsherstel is. De gedachte die bij velen leeft, dat het procederende slachtoffers maar om één ding te doen is, namelijk geld, getuigt van weinig inzicht in het leed waar slachtoffers onder gebukt gaan.

Andere vormen van rechtsherstel zijn geboden. Om mee te beginnen: excuses van Nederland aan de slachtoffers voor het hun aangedane leed. En dan niet alleen aan de families Mustafic en Nuhanovic, maar aan álle slachtoffers.

Govor: Liesbeth Zegveld

Advokat

Sud je rekao svoje. 13. jula 1995. godine familiju Nuhanović i Rizu Mustafića Dutchbat nije smio otjerati iz baze Ujedinjenih Nacija. Time što je to ipak učinio, Dutchbat je ove žrtve poslao u smrt. Danas je Rizo Mustafić sahranjen u Srebrenici.

Ibri Nuhanoviću, Dutchbat je u zadnjem momentu dozvolio da ostane, ali ne i njegovom najmlađem sinu. Otac je tada pošao sa sinom. Njegov lični izbor, kaže Država. Nije, kaže Sud: "Sud smatra da je u takvim okolnostima bilo sasvim razumljivo i predvidivo da će Ibro izabrati da krene sa svojim maloljetnim sinom." Dakle, smrt Ibri Nuhanovića također ide na račun Države.

Sud je utvrdio da je Dutchbat krajem popodneva 13. jula 1995. godine morao znati da – barem što se tiče za otpor sposobnih muškaraca – nije bilo govora o evakuaciji, zato što su oni odvoženi da bi bili ubijani ili zvjerski mučeni.

Priznavanje ovih činjenica je početak pravde. "U svakom slučaju utvrdite ono što se dogodilo", ponavljao je Hasan Nuhanović holandskom sudiji. U presudi protiv Države Holandije se ne pominje ni njegovo ime niti Dutchbat. U njoj se prije svega govori o bosanskim Srbima i Ujedinjenim Nacijama.

Da bi se osiguralo sprovođenje pravde, presudne su činjenice. Bez činjenica nema snošenja odgovornosti, bez činjenica nema krivičnopravne istrage, bez činjenica nema sankcija. Kako se uopće može jamčiti sprovođenje pravde ako se ne zna ili ne želi znati šta se 13. jula tačno desilo u Srebrenici? Činjenice su sad utvrđene. Njih se više niko ne smije doticati.

Te činjenice, također mogu pomoći i ostalim žrtvama Srebrenice. Sigurno ne porodicama svih ubijenih muškaraca, ali vjerovatno da, porodicama onih koji su, jednako kao Nuhanović i Mustafić, 11. jula 1995. godine spas potražili u UN bazi. Sud je utvrdio da je Dutchbat naveče 12. jula i ujutro 13. jula dobijao dovoljno signala o zlodjelima bosanskih Srba nad muslimanskim muškarcima. Znajući to, Dutchbat nije smio istjerati izbjeglice. Ovo važi za sve izbjeglice koje su 13. jula napustile bazu.

Eventualna izmjena presude od strane Vrhovnog Suda neće promijeniti činjenice koje je utvrdio Sud. Vrhovni Sud se ne bavi činjenicama nego pravom. Njemu se mogu postaviti samo pravna pitanja. Tako da se postavlja pitanje čemu bi izmjena presude Vrhovnog Suda mogla doprinijeti.

Ukoliko Država i pokrene kasacioni postupak, ona će pred Vrhovnim Sudom ponovo pokušati dokazati da Ujedinjene Nacije snose odgovornost, a ne Holandija. To je uvijek i bio ključni argument odbrani Države: "To je bila UN misija, dakle žrtve su kod nas na pogrešnoj adresi. Neka idu u New York." Ovo znači da, prema stavu Države, činjenice uopće nisu ni od kakvog značaja. Ono što su radili holandski vojnici je irelevantno jer je to bila UN misija.

Da li Država misli da je u okviru UN misije sve dozvoljeno? To jesu i to ostaju naši vojnici, zar ne? Bilo da se radi o UN misiji ili ne. Pravna zastava ne igra ulogu u ocjenjivanju njihovog ponašanja. Obrazloženje da – kada je u pitanju UN misija – ponašanje naših vojnika nije relevantno, pogrešna je i opasna za buduće misije u kojima ćemo učestvovati.

Hajde da se dotaknemo mirovnih misija u budućnosti. U medijima se proteklih sedmica višestruko diskutiralo o posljedicama ove sudske presude za buduće mirovne misije. Holandija, ali također i ostale zemlje, više ne bi željele učestvovati u tim misijama ukoliko bi se mogle okriviti za greške, tako se sugerira. I državni advokat je u sudnici također često ponavljao da, ukoliko Država bude snosila odgovornost za Srebernicu, to može imati posljedice za učesće u budućim mirovnim misijama.

Ali ovo je jedno nakaradno obrazloženje. Ono implicira da je odluka o učesću u mirovnim misijama jednim dijelom bazirana na “podrazumjevanju oslobođenja” eventualnih grešaka. Važno je učestvovati ali ne i preuzeti odgovornost. Očigledno vlada smatra velikim rizikom da nešto izmakne kontroli. Ali da li onda uopće trebamo htjeti učestvovati? Zar ne polazimo od toga da uvijek odgovaramo za ponašanje naših vojnika, ispod kojeg god se pravnog kišobrana oni skrivali.

Sigurno je da postoje mnogi drugi razlozi za neučesće u UN misijama. Recimo, da li se vojnici šalju na dužnost sa izvodljivim mandatom. I na to se mora dobro gledati. Ukoliko se dvoumimo, onda ne smijemo učestvovati u UN misiji. Ali odbijanje odgovornosti u slučaju da nešto ipak krene pogrešnim putem ne smije igrati ulogu prilikom donošenja odluke o učesću u mirovnim misijama.

Država će pitanje da li ona snosi odgovornost za djelovanje svojih vojnika u Srebrenici 13. jula 1995. godine vjerovatno postaviti Visokom Sudu. Ali to je pitanje koje ne bi smjelo pogoditi žrtve. To je pitanje koje moraju riješiti činovnici Den Haaga i New Yorka. Da je žrtvama učinjena nepravda i nanesena šteta, je od strane Suda definitivno utvrđeno. Da li su štetu nanijeli plavi ili zeleni šljemovi, za žrtve ne bi smjelo biti od značaja. Oni imaju pravo na kompenzaciju.

Financijska kompenzacija je jedna forma zadovoljenja pravde. Činjenica je da kod kršenja ratnog prava restitucija često nije moguća. Mrtvi se ne mogu vratiti u život. Ali nije potrebno puno riječi da bi se zaključilo da se žrtvama Srebrenice pravda novcem neće zadovoljiti. Slika koja kod mnogih živi – da se žrtvama tužiocima sve vrti oko jedne stvari, naime oko novca – svjedoči o nedostatku shvatanja patnje koju žrtve nose.

Obavezne su druge forme zadovoljenja pravde. A kao prvo: izvinjenje Holandije žrtvama za nanesenu bol. Ne samo familijama Mustafić i Nuhanović, već SVIM žrtvama.

Bismillāhi r-rahmāni r-rahīm

Al hamdu lillāhi rabbi l-'ālamīn
Ar rahmāni r-rahīm
Māliki yawmi d-dīn
Iyyāka na'budu wa iyyāka nasta'īn
Ihdinā s-sirāt al-mustaqīm
Sirāt al-ladīna an'amta 'alayhim ġayril maġdūbi 'alayhim walād dāllīn
Amin

* * *

In de naam van Allah, de Barmhartige, de Genadevolle

alle lof zij Allah, de Heer der werelden
de Barmhartige, de Genadevolle
Meester van de Dag des Oordeels
U alleen aanbieden wij en U alleen
smeken wij om hulp
leid ons op het rechte pad

het pad van degenen aan wie Gij gunsten hebt geschonken, niet dat van hen
op wie de toorn is gedaald
noch dat der dwalenden

Amen

Wij gedenken hier, vandaag, het leven en de dood van de 613 personen die heden in Potočari (Srebrenica) begraven worden:

1	Abidović (Rašid) Ibrahim	1932	49	Aljkanović (Suljo) Izet	1960
2	Ademović (Adem) Enver	1969	50	Atić (Abdurahman) Edhem	1941
3	Ademović (Čamil) Muhamed	1971	51	Avdić (Hašid) Sulejman	1960
4	Ademović (Fadil) Fajko	1975	52	Avdić (Idriz) Hasan	1968
5	Ademović (Mustafa) Sadik	1944	53	Avdić (Kadrija) Bajazit	1976
6	Ademović (Sado) Mevludin	1958	54	Avdić (Kadrija) Nesib	1977
7	Ademović (Suljo) Senad	1977	55	Avdić (Malčo) Smajil	1960
8	Ademović (Taib) Avdo	1968	56	Avdić (Mustafa) Husein	1954
9	Agić (Šaćir) Ermin	1977	57	Avdić (Osman) Zaim	1977
10	Ahmetović (Izet) Mirsad	1973	58	Avdić (Ramiz) Hamdija	1971
11	Ahmetović (Mustafa) Šaban	1962	59	Avdić (Sado) Hamdija	1975
12	Ahmetović (Nurija) Nurdin	1967	60	Avdić (Sefer) Senad	1973
13	Ahmetović (Osma) Hasan	1945	61	Avdić (Selim) Mujo	1971
14	Ahmić (Hasib) Mirsad	1977	62	Bajramović (Ikan) Behudin	1977
15	Alemić (Hamed) Hazim	1971	63	Bečić (Ramo) Azem	1951
16	Alemić (Suljo) Aziz	1955	64	Bečić (Ramo) Ramiz	1946
17	Alemić (Suljo) Ibrahim	1959	65	Bećirović (Ahmet) Đemal	1954
18	Alemić (Zajko) Selim	1942	66	Bećirović (Alija) Rahman	1934
19	Alibašić (Avdija) Alija	1941	67	Bećirović (Alija) Teufik	1964
20	Alić (Alija) Ibrahim	1944	68	Bećirović (Daut) Dalija	1956
21	Alić (Daut) Amil	1962	69	Bećirović (Hasib) Avdo	1962
22	Alić (Daut) Zajko	1943	70	Bećirović (Mehmed) Osman	1962
23	Alić (Fejzo) Halil	1949	71	Bećirović (Mehmed) Sakib	1964
24	Alić (Fejzo) Sejfo	1946	72	Bećirović (Ramo) Azem	1970
25	Alić (Hajrudin) Reuf	1967	73	Bećirović (Ramo) Hidan	1959
26	Alić (Hajrulah) Elzad	1974	74	Bećirović (Ramo) Rešid	1972
27	Alić (Hajrulah) Jasmin	1972	75	Beganović (Ismet) Avdija	1975
28	Alić (Halil) Senad	1979	76	Beganović (Rifet) Senad	1975
29	Alić (Ibrahim) Zaim	1936	77	Begić (Alija) Mehmedalija	1959
30	Alić (Ibro) Muharem	1936	78	Begić (Asim) Zikrija	1964
31	Alić (Jusuf) Jusmin	1978	79	Begić (Emin) Ramiz	1929
32	Alić (Muharem) Jusuf	1959	80	Begić (Hakija) Šaćir	1918
33	Alić (Mujo) Suljo	1968	81	Begić (Mušan) Zildžija	1938
34	Alić (Nazif) Mujo	1945	82	Begić (Salih) Nazir	1973
35	Alić (Osman) Ibrahim	1940	83	Begić (Šaban) Halid	1957
36	Alić (Osman) Rašid	1944	84	Begović (Aljo) Ibrahim	1917
37	Alić (Ramo) Bekir	1951	85	Begzadić (Ahmet) Amil	1941
38	Alić (Ramo) Hirkija	1937	86	Begzadić (Amil) Ezedin	1970
39	Alić (Rašid) Safet	1934	87	Bektić (Abid) Sabit	1972
40	Alić (Safet) Čamil	1966	88	Bektić (Adil) Esed	1942
41	Alić (Sumbul) Ohran	1941	89	Bektić (Ahmo) Adem	1941
42	Alihodžić (Ramadan) Senad	1975	90	Bektić (Ahmo) Sulejman	1950
43	Alispahić (Rasim) Hazim	1955	91	Bektić (Ahmo) Taib	1939
44	Ališević (Alija) Fadil	1969	92	Bektić (Murat) Bekir	1942
45	Aljić (Ahmo) Muhamed	1953	93	Bektić (Ramiz) Ramo	1960
46	Aljić (Ramo) Šaban	1948	94	Bektić (Sakib) Mujo	1977
47	Aljić (Šaban) Nermin	1976	95	Bektić (Salko) Nezir	1958
48	Aljić (Zildžija) Latif	1959	96	Bektić (Salko) Redžep	1950

97	Bektić (Salko) Sakib	1960	150	Džebo (Emin) Haris	1977
98	Beširović (Omer) Bego	1952	151	Đelić (Ramo) Sabahudin	1970
99	Bitinović (Abdulah) Sevludin	1970	152	Đogaz (Ahmet) Ahmo	1951
100	Bogilović (Asim) Zajim	1947	153	Đogaz (Ahmo) Vahid	1972
101	Borić (Šaban) Jasmin	1979	154	Đogaz (Salko) Salčin	1937
102	Bosno (Ibrišim) Himzo	1958	155	Đulaković (Ramo) Nurija	1950
103	Brdarević (Ibro) Alija	1927	156	Efendić (Rešid) Rešid	1948
104	Bumbulović (Omer) Junuz	1933	157	Ejubović (Ahmo) Alija	1947
105	Burić (Smajo) Dahmo	1956	158	Ejubović (Alija) Amir	1978
106	Cvrk (Čamil) Ismet	1942	159	Ejubović (Hasib) Fadil	1963
107	Cvrk (Hasan) Haso	1955	160	Ejubović (Ibrahim) Avdo	1975
108	Cvrk (Mehmed) Juso	1971	161	Ejubović (Ibrahim) Samir	1973
109	Čelebić (Mehmed) Redžo	1935	162	Fehrić (Šefo) Redžo	1956
110	Čengić (Ševko) Miralem	1929	163	Fejzić (Ahmo) Adil	1972
111	Čivić (Edhem) Ramo	1949	164	Fejzić (Hasib) Husejin	1950
112	Čivić (Mehan) Mehmedalija	1936	165	Fejzić (Husejin) Sead	1975
113	Ćatić (Zajko) Sabrija	1954	166	Fejzić (Ibiš) Ramo	1950
114	Čehajić (Ahmet) Murat	1957	167	Fejzić (Ibrahim) Ahmo	1941
115	Čehajić (Aljo) Izet	1979	168	Fejzić (Nazif) Ismet	1971
116	Čerimović (Adem) Omer	1957	169	Fejzić (Nuko) Nurif	1949
117	Dautbašić (Rifet) Hasan	1974	170	Gabeljić (Bajro) Sead	1965
118	Dautović (Osman) Hedim	1978	171	Gabeljić (Bego) Osman	1929
119	Dautović (Redžo) Halil	1954	172	Gabeljić (Halil) Halid	1971
120	Dedić (Čamil) Nezir	1979	173	Gabeljić (Halil) Mahmut	1967
121	Dedić (Čamil) Zajim	1970	174	Gabeljić (Hašim) Hamdija	1972
122	Dedić (Džemal) Čazim	1955	175	Gabeljić (Ibrahim) Jusuf	1963
123	Dedić (Ibrahim) Hamed	1957	176	Gabeljić (Juso) Adem	1971
124	Dedić (Ramiz) Mehmedalija	1964	177	Gabeljić (Ramo) Almaz	1960
125	Delalić (Ismet) Sadik	1968	178	Gabeljić (Rašid) Asim	1967
126	Delić (Alaga) Hasan	1930	179	Gabeljić (Rešid) Esad	1965
127	Delić (Hamed) Hajrudin	1968	180	Gabeljić (Salih) Hakija	1969
128	Delić (Medo) Mevludin	1955	181	Garaljević (Ibro) Ifet	1951
129	Delić (Ramo) Mahmut	1974	182	Germić (Emin) Nezir	1978
130	Dervišević (Abid) Ahmed	1942	183	Germić (Ibrahim) Kemal	1974
131	Dervišević (Behadil) Bekto	1978	184	Gluhic (Mustafa) Sabahudin	1953
132	Dervišević (Huso) Bego	1942	185	Golubović (Mehmed) Ahmet	1958
133	Dervišević (Idriz) Junuz	1971	186	Gurdić (Bego) Asim	1961
134	Dervišević (Idriz) Vahdet	1970	187	Gutić (Alija) Nurif	1941
135	Dervišević (Ramo) Rahman	1937	188	Gutić (Meho) Rešid	1949
136	Dervišević (Rasim) Idriz	1935	189	Hadžić (Bešir) Lutvo	1938
137	Dizdarević (Sinan) Selvedin	1979	190	Hadžić (Čamil) Osman	1936
138	Dudić (Junuz) Mehan	1961	191	Hadžović (Mujo) Munib	1947
139	Duraković (Mujo) Munib	1953	192	Hafizović (Mehmed) Senahid	1937
140	Džananović (Ahmet) Husejin	1956	193	Hajdarević (Abid) Ragib	1941
141	Džananović (Dervo) Juso	1940	194	Hajdarević (Suljo) Bajro	1928
142	Džananović (Džemal) Šehad	1971	195	Hajdarević (Suljo) Mustafa	1940
143	Džananović (Hasib) Esed	1958	196	Halilović (Halil) Šaban	1978
144	Džananović (Ramo) Rismet	1973	197	Halilović (Hamed) Admir	1962
145	Džananović (Smail) Džemal	1938	198	Halilović (Mujo) Nezir	1940
146	Džananović (Zaim) Rasim	1951	199	Halilović (Nurif) Zurijet	1961
147	Džanić (Husejin) Esed	1972	200	Halilović (Safet) Mustafa	1977
148	Džanić (Ismet) Mevludin	1960	201	Halilović (Safet) Nezir	1975
149	Džanić (Nurif) Fikret	1969	202	Halilović (Smail) Hajrudin	1976

203 Halilović (Smail) Muhamed	1972	256 Husejnović (Mehmedalija) Nusret	1972
204 Handžić (Alija) Abid	1972	257 Husejnović (Murat) Nazif	1925
205 Hankić (Abdulah) Mehmedalija	1967	258 Husejnović (Mustafa) Mehan	1929
206 Hankić (Abdulah) Mujo	1963	259 Husejnović (Nazif) Rizo	1955
207 Hasanović (Arif) Hariz	1971	260 Husejnović (Ohran) Sadik	1977
208 Hasanović (Avdo) Osman	1950	261 Husić (Husejin) Šaban	1947
209 Hasanović (Emin) Džemo	1970	262 Husić (Osman) Aziz	1966
210 Hasanović (Enez) Eniz	1975	263 Husić (Sejdin) Omer	1927
211 Hasanović (Hamed) Muhamed	1977	264 Husić (Šaban) Sabahudin	1975
212 Hasanović (Hamed) Salih	1966	265 Husić (Šemso) Ševket	1945
213 Hasanović (Husejin) Arif	1944	266 Husić (Zaim) Suvad	1959
214 Hasanović (Husnija) Refik	1961	267 Huskić (Mehmed) Mehmedalija	1974
215 Hasanović (Ibrahim) Munib	1971	268 Ibišević (Hadžo) Čamil	1949
216 Hasanović (Ibro) Hajrudin	1941	269 Ibišević (Junuz) Ahmo	1939
217 Hasanović (Ibro) Zahir	1966	270 Ibišević (Juso) Junuz	1966
218 Hasanović (Mehmed) Hurem	1960	271 Ibišević (Juso) Nezira	1975
219 Hasanović (Mehmed) Mustafa	1967	272 Ibišević (Jusuf) Juso	1940
220 Hasanović (Mujo) Muriz	1974	273 Ibišević (Omer) Šemso	1936
221 Hasanović (Mušan) Halid	1966	274 Ibrahimović (Fadil) Omer	1955
222 Hasanović (Mušan) Halil	1962	275 Ibrahimović (Fikret) Džemal	1977
223 Hasanović (Mušan) Senad	1977	276 Ibrahimović (Fikret) Mirzet	1974
224 Hasanović (Osman) Enez	1941	277 Ibrahimović (Hamed) Osman	1963
225 Hasanović (Ramo) Zahid	1964	278 Ibrahimović (Hamid) Adil	1962
226 Hasanović (Rasim) Ferid	1957	279 Ibrahimović (Haso) Omer	1970
227 Hasanović (Salih) Hamed	1939	280 Ibrahimović (Ibro) Mešo	1968
228 Hasanović (Sejfo) Hajro	1952	281 Ibrahimović (Omer) Haso	1944
229 Hasanović (Sejfo) Omer	1941	282 Ibrahimović (Omer) Ibro	1941
230 Hasanović (Ševko) Šemso	1964	283 Ibrahimović (Ramo) Safet	1977
231 Hasanović (Zajko) Mehmed	1939	284 Ibrahimović (Reuf) Aziz	1978
232 Hasić (Husejn) Munib	1965	285 Ibrahimović (Suljo) Šaban	1948
233 Hirkić (Husejin) Ismail	1971	286 Ibrahimović (Šaban) Suljo	1975
234 Hodžić (Alija) Osman	1974	287 Ibrić (Hakija) Munib	1948
235 Hodžić (Juso) Ibrahim	1960	288 Ibrić (Mehan) Ramiz	1956
236 Hodžić (Mehmed) Mehdim	1978	289 Imamović (Muhamed) Salih	1943
237 Hodžić (Muhamed) Mehmed	1956	290 Isaković (Hašim) Hakija	1917
238 Hodžić (Ramo) Salih	1940	291 Isaković (Šamika) Senad	1977
239 Hodžić (Sado) Zajim	1932	292 Izmirlić (Ibro) Hasib	1936
240 Hotić (Sead) Samir	1966	293 Jahić (Ibrahim) Đemail	1963
241 Hrnjić (Alija) Nezir	1938	294 Jahić (Mehmed) Aljo	1955
242 Hrnjić (Džemail) Asim	1975	295 Jahić (Omer) Salko	1937
243 Hrustić (Šahin) Azem	1959	296 Jahić (Salko) Vehbija	1937
244 Hrustić (Uzeir) Ismet	1940	297 Jakubović (Nezir) Bego	1969
245 Hukić (Huko) Mehmedalija	1956	298 Jašarević (Mehmed) Osman	1936
246 Hukić (Tahir) Mujo	1977	299 Jašarević (Salko) Hamid	1945
247 Huremović (Adil) Jusuf	1938	300 Jugović (Hamed) Ševko	1966
248 Huremović (Osman) Hamed	1926	301 Jusić (Hasan) Sakib	1956
249 Huremović (Suljo) Kadrija	1962	302 Jusić (Mustafa) Mujo	1951
250 Hurić (Adem) Edin	1975	303 Jusić (Nezir) Bego	1952
251 Husejinović (Ismet) Zihret	1974	304 Jusić (Zajko) Ahmo	1929
252 Husejnović (Huso) Hasan	1975	305 Jusufović (Abaz) Elvir	1979
253 Husejnović (Huso) Sejid	1973	306 Jusupović (Mujo) Suljo	1931
254 Husejnović (Ibro) Kadrija	1967	307 Jusupović (Sulejman) Mirsad	1980
255 Husejnović (Mehan) Mešan	1952	308 Kabilović (Adem) Mešo	1977

309 Kabilović (Salko) Mehmed	1948	362 Mehić (Suljo) Rasim	1942
310 Kabilović (Zahir) Edhem	1936	363 Mehić (Suljo) Rifet	1940
311 Kabilović (Zahir) Hajro	1938	364 Mehić (Šaban) Hašim	1970
312 Kadrić (Hasan) Suljo	1955	365 Mehić (Šahin) Damir	1969
313 Kadrić (Medo) Mehmed	1953	366 Mehić (Šahin) Samir	1966
314 Kadrić (Memiš) Mešo	1971	367 Mehinović (Ferid) Ramo	1960
315 Kaljević (Rifet) Meho	1976	368 Mehmedović (Adem) Ramiz	1965
316 Kandžetović (Mehmed) Hasan	1962	369 Mehmedović (Almo) Sakib	1958
317 Kapidžić (Ibrahim) Kadrija	1966	370 Mehmedović (Džemal) Mensur	1968
318 Kapidžić (Idriz) Nezir	1957	371 Mehmedović (Husejin) Huso	1934
319 Kapidžić (Nezir) Meho	1978	372 Mehmedović (Sulejman) Meho	1939
320 Karđašević (Ramo) Mehan	1965	373 Mehmedović (Ibro) Mehmed	1930
321 Karić (Idriz) Refik	1968	374 Mehmedović (Islam) Nusret	1957
322 Karić (Nurko) Senaid	1962	375 Mehmedović (Nezir) Selim	1957
323 Karić (Šemso) Bekir	1960	376 Mehmedović (Osman) Osmo	1952
324 Kešmer (Bego) Behadil	1933	377 Mehmedović (Rahman) Mehmed	1978
325 Kiverić (Ibrahim) Ramiz	1956	378 Mehmedović (Rahman) Nedžib	1964
326 Klempić (Edhem) Mujo	1938	379 Mehmedović (Rahman) Ramiz	1975
327 Klempić (Mujo) Vahid	1979	380 Mehmedović (Salih) Huso	1950
328 Krdžić (Aljo) Sejad	1957	381 Mehmedović (Salih) Salčin	1976
329 Krdžić (Mustafa) Zaim	1936	382 Mehmedović (Salko) Džemail	1957
330 Krdžić (Omer) Enver	1961	383 Mehmedović (Smajo) Ramo	1953
331 Krkić (Alija) Mujo	1977	384 Mehmedović (Sulejman) Ahmo	1937
332 Kunić (Mujo) Mehmed	1937	385 Mehmedović (Šahin) Demo	1978
333 Lemeš (Alija) Aziz	1963	386 Mekanić (Adem) Fadil	1949
334 Lenjinac (Alija) Rešid	1964	387 Memić (Ibrahim) Ibro	1939
335 Lolić (Mustafa) Mihret	1976	388 Memić (Idriz) Beriz	1970
336 Lolić (Salko) Ramiz	1940	389 Memić (Idriz) Mefajil	1972
337 Ljeskovic (Rešo) Jusuf	1942	390 Memić (Redžo) Nedžad	1978
338 Ljeskovic (Salčin) Huso	1942	391 Memić (Redžo) Rizo	1976
339 Mahmutović (Abdurahman) Emsad	1977	392 Memišević (Azem) Mahmut	1932
340 Mahmutović (Bajro) Behajija	1930	393 Merdžić (Salih) Kemal	1935
341 Malagić (Hadžo) Halid	1977	394 Mešanović (Avdo) Adem	1961
342 Malagić (Nazif) Nezir	1948	395 Mešanović (Mustafa) Ramo	1965
343 Malagić (Šaban) Nurija	1979	396 Mešanović (Omer) Avdulah	1935
344 Malagić (Šaban) Ševal	1977	397 Muhamedagić (Mujo) Omer	1971
345 Malić (Šaban) Šerif	1947	398 Muhamedović (Muharem) Mustafa	1946
346 Malić (Šerif) Alija	1978	399 Muharemović (Avdulah) Šaban	1972
347 Maluhija (Smajo) Emir	1969	400 Muharemović (Mehmed) Hamdija	1978
348 Mandžić (Ahmet) Enes	1941	401 Muharemović (Mustafa) Adil	1974
349 Mašić (Džemal) Redžo	1971	402 Muharemović (Šaban) Avdulah	1939
350 Mašić (Sadija) Sadem	1976	403 Muhić (Hasan) Hasib	1980
351 Mašić (Sadija) Sadmir	1977	404 Muhić (Hasan) Nesib	1984
352 Mašić (Suljo) Sulejman	1949	405 Muhić (Hasib) Hamdija	1957
353 Mehanović (Atif) Sabahudin	1960	406 Muhić (Osman) Hasan	1944
354 Mehanović (Hamid) Bahrudin	1974	407 Muhić (Sumbul) Sabahudin	1976
355 Mehić (Halil) Fuad	1931	408 Muhić (Sumbul) Sehid	1968
356 Mehić (Meho) Mehmed	1943	409 Mujanović (Šećan) Selman	1929
357 Mehić (Mustafa) Idriz	1943	410 Mujčinović (Šećan) Asim	1933
358 Mehić (Omer) Sabit	1976	411 Mujičić (Halil) Halid	1964
359 Mehić (Rifet) Selman	1964	412 Mujičić (Ragib) Hasib	1953
360 Mehić (Rifet) Suljo	1969	413 Mujić (Alija) Aljo	1944
361 Mehić (Suljo) Omer	1942	414 Mujić (Edhem) Fadil	1960

415 Mujić (Hajrudin) Zenudin	1977	468 Omerović (Osman) Sinan	1951
416 Mujić (Jusuf) Ramiz	1952	469 Omerović (Redžo) Muradif	1960
417 Mujić (Malčo) Esad	1977	470 Omerović (Salko) Bajro	1936
418 Mujić (Muharem) Halid	1955	471 Omerović (Šaban) Sanel	1978
419 Mujić (Ramo) Rahman	1934	472 Omerović (Šaban) Suljo	1962
420 Mujić (Reuf) Alija	1972	473 Omić (Aljo) Nurija	1933
421 Mujić (Salčin) Malčo	1950	474 Orić (Abid) Samir	1975
422 Mujić (Šaban) Ahmo	1943	475 Orić (Hasan) Ramiz	1949
423 Mujkanović (Huso) Esmir	1977	476 Orić (Hašim) Muharem	1940
424 Mujkanović (Huso) Jasmin	1979	477 Orić (Muharem) Halid	1962
425 Mujkić (Osman) Mehan	1974	478 Orić (Rasim) Munib	1963
426 Mujkić (Zuhdo) Husein	1952	479 Osmanović (Azem) Mirnes	1980
427 Muminović (Ahmet) Avdo	1937	480 Osmanović (Hajro) Sabit	1965
428 Muminović (Alija) Bajro	1937	481 Osmanović (Ibrišim) Šaban	1929
429 Muminović (Munib) Mustafa	1965	482 Osmanović (Mehmed) Šefkija	1939
430 Muminović (Munib) Redžep	1963	483 Osmanović (Nazif) Nezir	1946
431 Murathodžić (Omer) Mehmed	1957	484 Osmanović (Nurija) Mevludin	1960
432 Musić (Edhem) Hamdija	1975	485 Osmanović (Ramiz) Nijad	1976
433 Musić (Mujo) Mevludin	1965	486 Osmanović (Salčin) Mehmed	1943
434 Musić (Mustafa) Hašim	1938	487 Osmanović (Šemso) Mehmed	1929
435 Musić (Osman) Muhamed	1935	488 Osmanović (Ševko) Senaid	1957
436 Musić (Salko) Edhem	1941	489 Palić (Ibrahim) Alija	1956
437 Mustafić (Abaz) Rizo	1954	490 Paragonlija (Bećir) Mujo	1965
438 Mustafić (Edhem) Ekrem	1970	491 Pehratović (Mustafa) Zaim	1972
439 Mustafić (Edhem) Kadir	1978	492 Pehratović (Suljo) Muharem	1967
440 Mustafić (Ešef) Rifet	1939	493 Pejmanović (Alija) Tahmaz	1948
441 Mustafić (Hasan) Fuad	1975	494 Pejzić (Rašid) Selim	1930
442 Mustafić (Hasan) Mirsad	1971	495 Petinić (Husein) Ševko	1930
443 Mustafić (Hasib) Mujo	1932	496 Petinić (Nurif) Nurfik	1972
444 Mustafić (Idriz) Sejdalija	1953	497 Pitarević (Hakija) Memiš	1942
445 Mustafić (Jusuf) Omer	1947	498 Pitarević (Mujo) Aziz	1951
446 Mustafić (Meho) Mevludin	1970	499 Planić (Smajo) Osman	1952
447 Mustafić (Mustafa) Munib	1958	500 Purdić (Ramo) Redžo	1913
448 Mustafić (Omer) Mušan	1940	501 Ramić (Abdurahman) Ermin	1977
449 Mustafić (Reuf) Jusuf	1946	502 Ramić (Alija) Junuz	1942
450 Mustafić (Sejdalija) Fakir	1978	503 Ramić (Huso) Ćazim	1934
451 Mustafić (Sejdalija) Faruk	1975	504 Ramić (Nazif) Salih	1947
452 Mustafić (Ševko) Midhat	1955	505 Ramić (Osman) Ramo	1952
453 Muškić (Ibiš) Senad	1976	506 Ramić (Ramiz) Dahmo	1975
454 Muškić (Bajro) Šaćir	1952	507 Ramić (Ramiz) Osman	1966
455 Nukić (Enez) Mehmedalija	1977	508 Redžić (Ismet) Salko	1947
456 Nukić (Mujo) Ibran	1948	509 Redžić (Nezir) Ibro	1973
457 Nukić (Rahman) Nezir	1949	510 Redžić (Selim) Sulejman	1965
458 Nukić (Redžo) Mensur	1975	511 Riđić (Jahija) Šaćir	1946
459 Nukić (Sado) Ohran	1938	512 Riđić (Zajko) Almir	1974
460 Numanović (Rašid) Seid	1977	513 Rizvanović (Hajro) Samir	1964
461 Okanović (Mustafa) Šaban	1965	514 Rizvić (Sabit) Ibrahim	1937
462 Omerović (Adil) Ahmo	1966	515 Salčinović (Turabija) Almir	1974
463 Omerović (Husein) Mevzad	1979	516 Salihović (Halil) Hamid	1962
464 Omerović (Mehmed) Muhamed	1971	517 Salihović (Ibrahim) Jusuf	1941
465 Omerović (Nazif) Hasib	1958	518 Salihović (Osman) Ragib	1941
466 Omerović (Nezir) Sead	1975	519 Salihović (Redžo) Zikret	1975
467 Omerović (Omer) Halid	1958	520 Salihović (Rifet) Emir	1975

521 Salihović (Salčin) Ibrahim	1963	568 Suljić (Hasan) Nedžad	1975
522 Salihović (Šećan) Huso	1966	569 Suljić (Husein) Sulejman	1955
523 Salkić (Alija) Mehmed	1944	570 Suljić (Ismet) Mujo	1955
524 Salkić (Asim) Meho	1977	571 Suljić (Omer) Abid	1950
525 Salkić (Nezir) Nedžad	1963	572 Suljić (Omer) Adil	1946
526 Salkić (Hasan) Nusret	1962	573 Suljić (Omer) Arif	1947
527 Salkić (Omer) Esed	1947	574 Suljić (Salko) Munib	1928
528 Salkić (Sejfo) Hasan	1932	575 Suljić (Šaban) Daut	1942
529 Salković (Ševko) Zaim	1964	576 Sušić (Mustafa) Sulejman	1974
530 Sandžić (Smajo) Himzo	1963	577 Šabić (Ibrahim) Elvis	1981
531 Sejdinović (Ramo) Idriz	1927	578 Šabić (Mešan) Ibrahim	1953
532 Sejmenović (Alija) Ibrahim	1952	579 Šabić (Redžo) Muradif	1941
533 Selimović (Adem) Salih	1954	580 Šakić (Mahmut) Adem	1965
534 Selimović (Bajro) Ramo	1938	581 Šakić (Mahmut) Maho	1955
535 Selimović (Fejzo) Uzeir	1930	582 Šečić (Hasan) Mehmedalija	1979
536 Selimović (Hasan) Mehmed	1934	583 Šečić (Rašid) Hazret	1975
537 Selimović (Hrusto) Muradif	1927	584 Šečić (Salih) Ohran	1945
538 Selimović (Ibrahim) Abid	1942	585 Šečić (Salčin) Ševko	1944
539 Selimović (Ismet) Amir	1976	586 Šehić (Alija) Salko	1960
540 Selimović (Jusuf) Sakib	1960	587 Šiljković (Ramo) Salko	1953
541 Selimović (Murat) Rešid	1936	588 Tabaković (Himzo) Izo	1954
542 Sinanović (Nurif) Kemal	1940	589 Tabaković (Ramo) Muhamed	1976
543 Sinanović (Ramo) Šećan	1950	590 Tabaković (Suljo) Fajko	1962
544 Sinanović (Šećan) Samir	1971	591 Tabaković (Zajko) Hasan	1942
545 Siručić (Bajro) Nurija	1936	592 Taindžić (Suljo) Akif	1937
546 Smajić (Ahmo) Sakib	1960	593 Talović (Huso) Ahmet	1959
547 Smajić (Jusuf) Ešef	1968	594 Talović (Meho) Ejub	1972
548 Smajić (Edhem) Suljo	1941	595 Tepić (Mujo) Abdulah	1941
549 Smajić (Jusuf) Ibro	1955	596 Torlaković (Avdo) Šaban	1936
550 Smajić (Jusuf) Ismet	1953	597 Turković (Meho) Mustafa	1951
551 Smajilović (Adem) Ramo	1951	598 Tursunović (Alija) Šahin	1946
552 Smajilović (Avdo) Avdulah	1945	599 Tursunović (Ramiz) Muriz	1975
553 Smajilović (Ramo) Adem	1976	600 Varnica (Zajko) Sadik	1979
554 Smajlović (Hašim) Ibro	1958	601 Vejzović (Mehan) Salko	1939
555 Smajlović (Ibro) Samir	1979	602 Vranjkovina (Fehim) Samir	1975
556 Smajlović (Smail) Sabahudin	1978	603 Vranjkovina (Fehim) Semir	1972
557 Subašić (Ibrišim) Muhamed	1918	604 Vranjkovina (Ibiš) Ševket	1962
558 Sulejmanović (Aljo) Nezir	1952	605 Zahirović (Redžo) Muradif	1959
559 Sulejmanović (Hazim) Azmir	1976	606 Zejnilović (Mehemed) Hasib	1939
560 Sulejmanović (Huso) Abdurahman	1963	607 Zimić (Azem) Midhat	1973
561 Sulejmanović (Nurko) Hazim	1953	608 Zuhrić (Nurko) Nermin	1978
562 Sulejmanović (Šemso) Ševal	1978	609 Zuhrić (Nurko) Nezir	1976
563 Suljić (Adem) Dedo	1928	610 Zukanović (Ibrahim) Ramo	1968
564 Suljić (Ahmo) Amir	1972	611 Zukanović (Salčin) Ibrahim	1931
565 Suljić (Alija) Refik	1968	612 Zukić (Mustafa) Azem	1961
566 Suljić (Hakija) Kadrija	1951	613 Zukić (Ramo) Jasmin	1978
567 Suljić (Hasan) Dževad	1978		

Dankwoord en afsluiting

Wij hebben nu de 613 ballonnen losgelaten met de namen van de mensen die 16 jaar geleden werden vermoord en vandaag in Potočari hun laatste rustplaats hebben gekregen. Laten we hen en de andere slachtoffers van de val van Srebrenica niet vergeten. Laten we, ieder op zijn manier, bij hen betrokken blijven en hen meenemen in ons hart. Moge ieder die familieleden moet missen, de verbondenheid hier vanmiddag mee naar huis nemen en er kracht uit putten om het verlies te dragen en om het leven voort te zetten en nieuw leven op te bouwen!

We hebben hier vandaag stil gestaan bij de verschrikkelijke massamoord van 16 jaar geleden. Dat hebben we tegelijk gedaan met de herdenking in Potočari. We roepen de Nederlandse regering opnieuw op, om meer betrokkenheid te tonen bij de overlevenden van Srebrenica: hun getuigenissen te willen horen en excuses en genoegdoening aan te bieden.

Laten we waakzaam blijven en alles doen wat in ons vermogen ligt, om dit nooit weer te laten gebeuren.

Nooit meer 'Srebrenica 1995'.

* * *

Zahvalnica

Pustili smo 613 balona sa imenima ljudi koji su prije 16 godina ubijeni i koji su danas u Potočarima dobili svoj konačni smiraj. Ne zaboravimo njih i sve druge žrtve genocida u Srebrenici. Ostanimo, svako na svoj način, vezani za njih i nosimo ih u našim srcima. Neka svako ko je izgubio članove svoje porodice ovaj današnji osjećaj povezanosti ponese sa sobom, kako bi iz njega izvukao snagu. Nadamo se da će im to dati snage za nastavak normalnog života.

Danas smo se istovremeno sa dženazom u Potočarima prisjećali genocida koji se desio prije 16 godina. I ponovo pozivamo Nizozemsku vladu da pokaže više razumjevanja sa onima koji su preživjeli genocid u Srebrenici, da sasluša njihovo svjedočenje, da im ponudi iskrena izvinjenja, i da se pobrine za odgovarajuću nadoknadu štete žrtvama.

Ostanimo oprezni i ne dozvolimo da se ovo ikada više ponovi.

Nikad više 'Srebrenica 1995'.

Namens alle organisatoren, dank aan alle vrijwilligers die deze dag medemogelijk hebben gemaakt, en dank u voor uw aanwezigheid en graag tot volgend jaar!

U ime svih organizatora, zahvaljujemo se svim dobrovoljcima koji su omogućili da se ovaj dan održi u najboljem redu, zahvaljujemo se vama na vašem prisustvu i vidimo se ponovo slijedeće godine!

11 juli 2011, Het Plein - Den Haag
www.srebrenica-herdenking.nl